

Sötér István

(1913–1988)*

Szíveteszorító fájdalom tagtársunk ravatalánál állni. Többszörös a lázadó keserűség, ha makulátlan jellemet, kristálygondolkodású tudóst és érzékeny műalkotót veszünk el egy személyben, mint most, midőn Sötér Istvántól veszünk utolsó búcsút a Magyar Tudományos Akadémia nevében.

Egyetemi tanulmányait az Eötvös-Collegium tagjaként végezte s friss diplomájával két évre második iskolájába, az École Normale Supérieure-be kapott ösztöndíjat. E kiváló intézményekben – melyek számára meghatározó voltát külön tanulmány tanúsítja – hatalmas tudásanyaggal lett gazdagabb és táalentumának megfelelően a kutatómunka technéjét is elsajátította. Így került hosszú évekre az Egyetemi Könyvtár falai közé, ahol nyugodt tér nyílt számára a szellemi tevékenységre. – Filológiai előtanulmányai után 26 évesen mégis új hangú, különleges regénnyel, a *Fellegjárás*sal mutatkozik be alkotóként, melynek egyik fiatal hősevel mondatja Sötér: „Nem szeretem a tudósokat ... Tudásuk természetellenes és bármennyire igyekeznek: az élethez oly kevés közülük van.”

A *Fellegjárás* ifjú szereplői külön-külön viselnek egy-egy szikrányit magukban az író egyéniségéből. Lehet, hogy bontakozó hajlama szerint a fiatal Sötér az irodalmi alkotásnak akart volna élni. Ám az elkövetkező évtizedek alatt – mintha csak a *Fellegjárás* Flóriánjának kijelentésére akarna rációlni – irodalomtörténeti tanulmányok, esszék bőséges sorozatban jelennek meg tollából a magyar irodalom történetének több mint 200 esztendejét felölelve, de párhuzamosan kötetre való igényes kritikája is napvilágot lát. Nem kötelező dolog, hogy tudós irodalmár kritikákat írjon. Ő azonban lándzsát tör amellet, hogy az „irodalom szolgálóleányát” is irodalomtörténész művelje. Szinte megható módon *személyiségnek* tartja az irodalmi alkotást, melybe tudományos kíváncsisággal kell behatolni.

A több irányban elindult fiatal kutató és alkotó a háború utáni évtizedekben egyre több és felelősebb közéleti és tudományos feladatot kap. A földig tiport ország éppen hogy életre kezdett tápázkodni, s szellemi irányításához minden tehetséges elmére szükség volt. 35 évesen már szülővárosa egyetemének katedráját foglalja el, de néhány év múlva a budapesti egyetem professzora lesz, azé az egyetemé, melynek rektorságát 3 éven át viselte, de 1957-től kezdődőleg az egyetemi tanélettől visszahúzódva minden erejével új feladatának, az Irodalomtudományi Intézet vezetésének fáradságos teendőire koncentrálja figyelmét.

Sötér István akadémikusi működésének elemzése kimutatja, hogy tevékenysége intézményünk életében markáns nyomokat hagyott. Ezek közül most csak két vonulatot említek. 1959–1963 között ő volt a Nyelv- és Irodalomtudományok Osztályának vezetője. Mindez osztályunknak egy olyan periódusában történt, amikor az akkori igen nagy tekintélyű – s voltaképpen első generációs Eötvös-kollégistának számító – tudósok (Kodály, Horváth János, Németh Gyula, Pais Dezső és mások) mellett a fiatalabbaknak egy csoportja is tudósi pályájának zenitjére érkezett. Sötér különleges szenzibilitására volt szükség ahhoz, hogy éljen és jól sáfárkodjék e kettős rétegű tudós együttes értékeivel az akadémiai élet általános föllendülésének korszakában. Jegyzőkönyvek őrzik osztályelnökléseinek stílusjegyeit, amelyekből világosan érzékelhető, hogy mennyire következetesen törekedett az elméleti igényű vezetésre, hogy döntéseit sosem szűk érdekek befolyásolták, hanem azokat országos, sőt európai horizont birtokában vitte dűlőre. Előrelátó és bölcs tudománypolitikus-

*A Sötér István temetésén elhangzott búcsúztatók közül Hajdú Péter és Bodnár György beszédét közöljük: Köpeczi Béláét a *Magyar Tudomány*, Rónay Lászlóét pedig a *Vigília* publikálja. (Szerk.)

nak láttatja az a tény, hogy fölismerete és megvalósította osztályunknak a megelőző időkből megkopott vagy nem létezett kapcsolatait a szellemi élet külföldi kiválóságaival, fölzárkóztatta tudományterületeinket az európai szellemi élet áramlataihoz.

Második vonulatként *A sas és a serleg* c. munkájára emlékeztetek, amely a szerény „akadémiai arcképek” alcímet viseli. Sötér ugyan nem az Akadémia történetét kívánta megírni, az itt közzétett esszégyűjtemény mégis az Akadémia alkotó egyéniségekben gazdag személyiségeinek teljesítményét fűzi korszakonkénti szoros egységbe s ezzel monografikus, nagy spektrumú áttekintést ad a magyar művelődést alakító akadémiai szellemiség fejlődéstörténetéről. Ez a könyv jeles-jelentős tanúságtétel arról a szoros kötődésről és azonosulásról, amely Sötér Istvánt az MTA-hoz fűzte.

Amint engedett a mindennapos közéleti teendők láncainak szorítása, Sötérnek egyre több nagy regénnyel gazdagodott oeuvre-je, amelynek lényegéről egyébként ő maga így szólt:

„... a kritikusi, az irodalomtörténeti – és írói – gondolkodás és érzékelés hármasságaként illeszkedik egymásba: mint három kör, melyeknek különbözők a sugaraik, de a középpontjuk azonos.” Ez a kép: a *gyűrűk* szimbolizálhatják a sokoldalú egyéniségek alkotó módját, és Sötértől többé elválaszthatatlanok. Konkrét képpel jelenítve meg: mintha Borsos Miklós alkotta szépen egybeillő fehér márványgyűrűket látnék magam előtt, melyek – a műfajok gyarapodásával – mint függőlegesen épülő égvyűrűk hirdetnék az alkotó monumentumát.

S az író, a művész sorsa szerint végül valóra vált – kozmikus méretekben – ifjúkori látomása a mindent beborító éjszakáról: „mint fénykoszorús fekete angyalok jöttek a hegyek ... a kert bokraival, fáival fenyegetődzött és csurgatta a sötétséget ... a születő sötétség felett a fény roncsai hányódtak ...” Az életmű lezárult, ám a magyar irodalomtudomány fénye a „gyűrűket” és létrehozójukat, a művet és az embert maradandó értéke szerint fogja bevilágítani.

Hajdú Péter

Az Irodalomtudományi Intézet nevében búcsúzom Sötér Istvántól, akinek halála immár történelemmé váló 27 közös évet tétet mérlegre velünk. Sötér Istvánnak, amikor 1957-ben Intézetünk élére állt, egyszerre kellett szembenéznie a munkához szükséges rend és nyugalom megteremtésével, a felszabaduló gondolkodás lehetőségeivel és azzal a kísérlettel, amelynek célja egy még sohasem létezett tudományos munkaforma kialakítása volt. E hármasság feladat előtt azonban Sötér István már két termékeny pályaszakaszra tekinthetett vissza, és bízhatott benne, hogy új történelmi feltételek mellett nemcsak folytatója, hanem ösztönzője is lehet annak a friss és izgalmas kísérletsorozatnak, amelyet először fellegjáró ifjúsága, majd az 1945-ös forduló indított el. Mert saját tudósi koncepciója is minden érték megőrzésére épült, korszakokat és irányzatokat hidalt át, s azt sugallja, hogy életének esetlegeségeit az ember rendelje alá az ügynek, amelyet hivatásul és céljával választott. Ez a koncepció egyszerre teszi lehetővé az irodalomtudomány intézményes művelését és a művelők kutatói személyiségének kibontakozását, hiszen azt sugallja, hogy az irodalomtudomány intézménye csakis személyiségek működési területe lehet, akiket elhivatottságuk kapcsol össze közös feladatokban. Vezetői programjai kifejezték azt a felismerést, hogy a magyar irodalomtudománynak számos adóssága van, amelyet csak intézményes vállalkozások törleszthetnek, de őrizték a kutatási szabadság eszményeit is, és támogatták az egyéni élettervek megvalósítását. Műhelykoncepciója számos könyvben és tanulmányban tükröződik vissza, s talán éppen azokban a legmeggyőzőbbben, amelyek kockázatos, új utakra tértek; de az ő nagy világirodalmi műveltsége és intézményes irányító tevékenysége nélkül aligha nyerhette volna el mai terét az összehasonlító irodalomtörténet, az irodalomelmélet és az irodalomtudomány nemzetközi kapcsolatrendszer.

A kettősségnek e harmóniáját törekedett megteremteni intézetünk társadalmiszerepvállalásaiban is. Tudta, hogy a kutatói szabadság és a társadalmi lelkiismeret kérdéseire csakis a kutatói erkölcs és a társadalmi felelősség tud adhat érvényes választ. Ez a meggyőződése mondhatta el vele utolsó igazgatói beszámolójában, hogy a mi intézetünk is a nemzeti érték, a megőrzése egyszerre egyéni és közösségi érdekünk.

Múlt időben beszéltem, de mindvégig jelenünkről szóltam, mert nemcsak a gyász mondatta velem, hogy a magyar irodalomtudomány történetének fontos határpillanatához érkeztünk el. Ezt hétköznapi józansággal is vallom. De éppen Sötér István tanulmányai figyelmeztetnek rá, hogy az irodalomtörténetben a korszakváltásokat sohasem éles határok jelzik, hanem egymásba épülő sávok. Ha az irodalom-

tudomány történetének részei vagyunk, akkor most mi is erre a határterületre érkezünk, ahol még sokáig vezetnek bennünket múltunktól örökölt munkáink, céljaink és eszményeink.

Köszönjük Sötér Istvánnak a küzdelmes-szép huszonhét évet, s ösztönző szellemi közelséget, melyet művei őriznek. Mert intézetvezetői munkája csak egyik műfaja volt mindannak, amit koráról és önmagáról el akart mondani. S itt is, mint monográfiáiban, esszéiben és regényeiben egy bensőleg kiértelt gondolatmenethez igazodott. Egy éles korfordulókkal szétszabdalt történelemben és átalakuló társadalomban kellett élnie, amely az ő értelmezésében ugyanúgy az igazságot, a boldogságot és a harmóniát kereste, mint családi vagy szerelmi történeteinek mikrovilága. Már első művétől utolsó regényciklusáig az üdvözülés vágya vezérli. Közülük sokan végigjárták a Dosztojevszkij-i utat is, s bűneikkel és esendőségeikkel küszködve igyekeznek megteremteni egyensúlyukat. Mellettük azonban mindig jelen vannak az angyaliság megtestesítői, akiknek nem kell kiküzdeniük az erényt, de vállalniuk kell a nem kisebb harcot a tisztaság és a harmónia megőrzéséért. Fő alakjai legtöbbször példameberek. Mint Németh László rokonszellemű hősei, történetükben megannyi válságot élnek át, melyek mind az idill látszatát rombolják. Harmóniájukat végül újratemtik. De ez az új egyensúly már a társadalmi és történelmi rezignáció szülötte. A maradék harmónia őrzése és a rezignáció kirostálhatja velük az emberi élet megannyi célját, hogy az alapértékeket megőrizhessék. „A Szelidséget meg kell védeni a világban uralkodó erőszakkal szemben. – írta utolsó regényében. – A világot csak az mentheti már meg, ha Szelidségre ismét képessé válik ... az erőszak: gyengeség, a Szelidség pedig erő ... de mit ér a Szelidség, mint magatartás, ha nem törekszik valahová? Mit ér a megszelídült erő, ha a hátán nem hoz el hozzánk egy Országot? ... Mi egyéb a helyes élet, mint az ember küzdelme Istennel?” Amelyre talán újra ráépülhet a megtisztult külvilág is: az Ország, mely „nem kész, hanem készül, mint mustár-magból felnőtt fa, vagy kenyér a tészta ba hullott kovásztól.”

Sötér István ezekben a regénysorokban utolsó világméregét hagyta ránk. De ugyanitt megelőzőt bennünket s ő mondott hozzánk búcsúszavakat. Utolsó regénye egyik példameberének temetésével végződik. A rejtett önéletrajz főhőse egy lezáruló korszak határán megrendülten és fájdalmas fásultsággal néz körül a gyászoló gyülekezeten. „Irgalom facsarta a szívét – olvassuk róla –, s irgalmában magához ölelt mindenkit. Az öregség úgy ült az embereken, mint a büntetés, melyet egy élet hibáiért és mulasztásaiért vontak magukra ... És akkor hasított belé a felismerés: ezek a társak nem a Szégyen, hanem valamely rang kitüntető jelét viselik magukon átélt életük minden örömeinek és megpróbáltatásának kitüntető kiváltságos rangjelzését ... s igazában nem az öregség van itt jelen, hanem a történelem Mindenki csak azt a történelmet hordozhatja, amelyet átélt, a többit legfeljebb olvassa, megtanulja. Élő műemlékek vagyunk, a megformált idő, a történelem emlékműbe formált hordozói”. A mi búcsúszavunk nem lehet más, mint a remény szava, hogy e megformált idő értékeit megőrizhetjük. S az már csak az utókor dolga lehet, hogy a bennük vállalt ügyek és eszmények tovább éljenek.

Bodnár György

Barta János

(1901–1988)

Barta János halálával egy olyan tudós hagyott el bennünket, akinek nemcsak a tudását, munkásságát, de nem utolsó sorban emberi személyiségét is fájdalommal hiányolja napjaink irodalomtudománya. Szándékosan használjuk a hagyományosabb irodalomtörténetírás helyett a ma járatosabb, széleskörűbb és összefoglalóbb irodalomtudomány kifejezést. Barta szenvedélyes történész is volt; a mikrofilológiáig hatoló forráskutató. Azok a kritikai kiadások, amelyeket ő készített, irányított vagy lektorált, igen jól mutatják ezt. De tanulmányai is bőségesen tesznek róla tanúságot. Csakhogy ő még a kritikai kiadások esetében sem elégedett meg a tények pusztá filológiai föltárással és rögzítésével, hanem az életmű és a korszak összefüggéseibe kívánta helyezni és értelmezni őket. S ha erre az adott műfaj nem engedett neki lehetőséget, előbb-utóbb megtette cikkben, tanulmányban.

Személyiségének egyik alapvonása éppen ez a szenvedély volt, amelyet azonban a kutatás szó helyett, a mondottak értelmében, inkább keresésnek kellene neveznünk. A tények, a műalkotások, a korszak értelmezéséhez fáradhatatlanul kereste a földolgozást, a magyarázást, a közvetítő módszereket. Nagy olvasó volt, nemcsak a szépirodalomban s a történelmi stúdiumokban, hanem az elméleti irodalom területén is. Maga emlegette, hogy ifjan a filozófia erősen vonzotta, s öreg esztendeiben

fájalta, hogy volt életének időszaka, midőn némileg eltávolodott ettől az érdeklődéstől. Bár jól olvastott mindhárom nagy nyugati nyelven, elsősorú tájékozódási eszköze a német nyelv volt; az amely még az ő ifjúkorában is óriási tudományos fordítói tevékenységével a nagy információs közegnek számított, kivált Közép-Európában.

Keresésének jellemző vonása folytonos korrekció s kiegészítő hajlamában mutatkozott. S mivel az eredeti és a fordított német munkák óriási tömegében számtalan ihletést s indítást kapott, folyton kísérletezett is, újabb s újabb szempontok, elgondolások alakalmazásával, érvényesítésével. Nem volt azonban ennek ellenére soha széteső, parttalan s áttekinthetetlen elméletalkalmazási, szempont-érvényesítési tevékenysége. Az élmény- és az alkotáspszichológia köre volt az, ami kristályosította és szelektálta befogadási s fölhasználási törekvéseit. Miként lehet egy mű mögötti élményt lélektani szakszerűséggel megragadni, származtatni, karakterizálni, tipizálni s miként lehet ennek műalkotássá válását, műalkotássá formálását a legszélesebb értelemben vett poétikában, azaz voltaképp esztétikában nyomon követni, leírni, csoportba sorolni; s a csoporton belül egyediségét fölmutatni: ez foglalkoztatta mindenekelőtt. De sohasem állt meg itt. Mit jelent az illető élmény, illetőleg az azt megtestesítő mű etikai érték tekintetében: ez elmaradhatatlan kérdés volt számára.

A társadalmiság, a társadalmi eredet és szerep szemében végső soron mindig pszichológiai-etikai leírásban, jellemzésben és értékítéletben öltött testet. Nála mind a lélektani, mind az erkölcsi vonások sajátos autonómiával rendelkezők, de mindig társadalomba ágyazott egyedek kérdéseként jelentek meg s nyerek el érték voltukat vagy marasztaltattak el értékhiányuk miatt. Ez a megközelítés-és megítélés-mód jól sejteti azt, ami egyébként műveiből, vitarészvételeiből s eszmecseréiből is világos, hogy mindenekelőtt a *Müller-Freienfelstől* *Scheleeren* és *Sprangeren* át *Hartmannig* húzódó és szélesedő síkon helyezkedik el az ő elméleti, esztétikai-erkölcsi tájékozódása. Sokat tanult, persze, hazai szerzőktől is, mindenekelőtt két fő kedvencétől, *Aranytól* és *Keménytől*. Termékenyen forgatta *Lukács* műveit is, de egyes írókat, egyes irányokat s fogalmakat illetően vitázott is vele, néha közvetlen, néha indirekten (pl. Arany, Kemény, Madách esetében vagy a stílusról, ill. a szimbolizmusról szólván). Utolsó éveigi nem fáradt el az új iránt érdeklődni s nemcsak *H. Friedrich* lírafelfogását építette be cikkeibe, de *Gadamer* módszertanáról is szívesen vitázott.

A hazai, erősen verbalizmusra hajló méltatásokban vannak bizonyos sztereotípiák, amelyeket mindenkire alkalmazni illik, ha elismerésünket kívánjuk kifejezni. Ilyen az „iskolateremtő” kifejezés. Barta *nem akart* „iskolateremtő” lenni; úgy vélte, az iskolák mindig csonkítják a valóságot. Nem *egy valamely* elmélet vagy módszer elfogadását várta tanítványaitól, hanem azt, hogy legyen elméleti fölkészültségük s legyen módszertani iskolázottságuk s mindkettőt hasznosítsák is, akár egyezik az ő, Barta felfogásával és módszerével, akár ellenkezik azzal. Gondolkodásra szerette növendékeit tanítani, s nem tételeket, tanokat beléjük sulykolni.

Bizonyos értelemben éppen ez magyarázza, hogy a 19. század közepének nagy szerzőitől, akik munkásságának fő területét szolgáltatták, szinte minden évben át-át váltott egy-egy tanulmány erejéig a 20. századba is, de néha a 19. század elé is. Egy-egy elméleti kérdést, egy-egy módszertani elvet, egy-egy poétikai föl fogást, amely érdeklődését megfogta vagy amelyet abszurdnak tekintett, itt próbált mérlegre tenni; javallani, vagy elutasítani.

Soha sem várta el, hogy „iskolája”, tanítványai lihegő magasztalásokat írjanak könyveiről, mint ahogy maga sem volt hajlandó legjobb barátairól, legkedvesebb pályatársairól sem csak dicséretet írni és elhallgatni főnntársait. S így cselekedett irodalomközéleti tevékenységében is. Nem tartozott semmiféle csoporthoz s nem ismerte s nem fogadta el a taktikázást. Úgy él, úgy marad meg nemcsak írásaiban de vállalt szerepei nyomán is bennünk emléke, mint az olyan mindig őszinte, igazságra, méltányosságra törekvő emberé, aki kritikát azért mond, mert segíteni akar, s aki meg van győződve, hogy a tárgyilagos szó a legjobb segítség. Ritka ez manapság; ezért mondhatjuk: nemcsak tudósi tevékenysége, de emberi személyisége is erősen hiányzik majd nekünk.

Németh G. Béla

Szabó T. Attila

(1906–1987)

Szabó T. Attilát nyolcvanegy éves korában az utcán terítette le az alattomosan érkező szélütés. Az utóbbi időkben alighanem neki volt a legnagyobb tekintélye a magyar nyelvtudósok között, alakja valóságos jelképpé emelkedett, a nehéz körülmények között elvégzett munka eleven jelképévé, amelyet nemcsak Magyarországon és Erdélyben, hanem szerte a világon figyelem és tisztelet övezett.

Egész munkás élete Kolozsvárhoz fűzte. A Petőfi csontjait rejtő tömegsír közelében, Fehéregyházán született, de Kolozsvárott tanult, s némi hagyományos nyugat-európai peregrináció, majd egyedi és zilahi tanárkodás után oda tért vissza, hogy azután élete végéig tudósként s az egyetemen fiatal nyelvész- és tanárnemzedékek nevelőjeként meghatározó szerepet töltsön be a romániai magyarság szellemi életében, anyanyelvi kultúrájának fenntartásában.

Csüry Bálintnak, a híres nyelvudósnak a tanítványa volt, s midőn 1929-ben elkísérte mesterét a csángók közötti gyűjtőújtjára, végleg elhatározta, hogy életét ő is a nyelvtudomány szenteli. Kelemen Lajos, a nagyszerű művelődéstörténetíró volt a másik mestere, tőle leste el a levéltári kutatómunka köznapi fegyelmét és örömét. Ettől kezdve hosszú évtizedeket töltött Kolozsvár – és persze más erdélyi városok – archívumaiban, gyűltek a cédulák, az adatok, megtöltötték a kis kétszobás lakótelepi lakást.

Sokasodtak a nyelvészeti, művelődéstörténeti és néprajzi tanulmányok, adatközlések is. A kolozsvári tudós valósággal egy kutatóintézet munkáját végezte el: az utóbbi másfél évtizedben a bukaresti Kriterion kiadónál hat vasok kötetben jelentek meg tanulmányai, cikkei. Ezek a kötetek igazi szellemi kincseshányát jelentenek, nemcsak nyelvünk, hanem művelődésünk, irodalmunk múltját is számtalan adat és adalék tükrében mutatják be. Külön kötetet lehetne összeállítani Szabó T. Attila irodalomtörténeti írásaiból is, ezek között több is a régebbi magyar *FORRÁSOK*mal, például a kolozsvári diákénekklés múltjával, a *Szabács viadalával*, az úgynevezett Kemény János-énekekkel, a virágénekekkel, Mikes Kelemennel, Pálffy János emlékirataival foglalkozik, máskor Móríc Zsigmond kolozsvári kapcsolatainak történetét dolgozta fel. Igen sok irodalomtörténeti vonatkozású adatot és adalékot adott közre az erdélyi levéltárakban folytatott kutatómunkája nyomán is.

Valóságos kincseshánya Szabó T. Attila legfőbb műve, az eddig négy hatalmas kötetben közre adott *Erdélyi Magyar Szótörténeti Tár*, amelynek körülbelül még kétszerennyi kötete várja a megjelenést. E nem mindennapi gyűjtemény a teljes magyar szókincs történetét tárja fel, oly módon, hogy minden Erdélyben található írásbeli, kéziratos forrást tekintetbe vesz. Tudományos értékét nemcsak a nyelvészek becsülhetik, e kötetek valósággal a múlt üzenetét közvetítik számunkra, egy eltűnt régi világ köznapi életével ismerkedhet meg az olvasó. A szótörténeti tár úgy is olvasható, mint egy kimeríthetetlenül gazdag történeti és művelődéstörténeti enciklopédia. De van Szabó T. Attilának még egy nagyszabású, egyelőre kiadatlan nyelvtörténeti gyűjteménye, az *Erdélyi Helynévtörténeti Adattár*, amely méreteiben és jelentőségében nem marad el a szótörténeti tár mögött.

Szabó T. Attila gyűjtő és kutató munkája sohasem igazodott a tudomány szűkebb érdekeihez, tevékeny élete során nemcsak tudományos feladatok vezérelték, nagy emberi és erkölcsi célok is. Népének történelmi tudatát, nemzeti identitását, szülőföldjén érzett otthonosságát akarta erősíteni. Midőn Kelemen Lajos születésének százados ünnepén szép előadással adózott mestere emlékének, a többi között a nagy előd hűségéről beszélt. Ez a hűség hatotta át az ő emberi egyéniségét és tudományos munkásságát is: hűség népe és népének igazi történelme iránt.

Pomogáts Béla

Staud Géza

(1906–1988)

Idestova két évtizede ismerem. Gyakran találkoztunk az MTA Színháztudományi Szakbizottságának ülésein vagy az Irodalomtudományi Intézet XVIII. századi Osztálya keretében működő drámakutató csoport megbeszélésein, olykor valamelyik könyvtárban. Mindenütt otthon volt. A Színházi

Intézetől ment nyugdíjba, s ezért oda mindig hazament, s az Irodalomtudományi Intézetnek dolgozott, s ezért ott mindig otthon volt.

Életét a lehető legintenzívebb munka jellemezte, tanított középiskolában, volt színházi dramaturg. Legaktívabb alkotói korszakában a színház(tudományi) Intézet munkatársa. Publikációinak, könyveinek, bibliográfiáinak hosszú sora a színházstudomány, a drámatörténet vagy a magyarországi színházak történetének valamelyik területét tárgyalja. Írt Aristoteles dramaturgiájáról, Bajor Giziről, az első magyar színtársulatról, Shakespeare-ről, Hevesi Sándorról, a magyar kastély színházak történetéről, Ibsenről, Max Reinhardt-ról, Pethes Imréről, Madách Imréről és még az európai színház- és színesztörténet számos kérdéséről. Cikkei, tanulmányai, könyvei jelentek meg anyanyelvén kívül németül, franciául, de, mint ismeretes, kiválóan beszélt szlovákul, s értőn olvasta az újkort magyarországi latint is.

Méretetlenül sokat dolgozott, s talán ennek a végelethetetlen munkának lehet tulajdonítani, hogy utolsó jelentősebb könyveiben a kritika alkalmi pontatlanságokat is felfedezett. Az Osztrák Tudományos Akadémia adta ki *Adelstheater in Ungarn* (Bécs, 1977.) című szép kiállítású könyvét, amelyben újból tanújelét adta kiváló filológiai készségének. 1976-ban bibliográfusként mutatkozott be, s két vaskos kötetben megjelentette *Magyar színház-történeti bibliográfiáját*. 1984-ben A százéves operaház válogatott iratait jelentette meg, s mint azt még az ő szóbeli közlése nyomán ismerem, az itt napvilágot látott iratok, levelek jelentékeny részét ő mentette meg a felektelen megsemmisítéstől. Három kötetben adta ki A magyarországi jezsuita iskolai színjátékok forrásait és irodalmát (Budapest 1984, 1986, 1988.), a harmadik befejező kötetet ugyan még ő rendezte sajtó alá, a mutatót azonban már nem készíthette el.

Neki kellett volna a XVIII. századi magyar nyelvű jezsuita drámák jelentős részét sajtó alá rendeznie, de mintha érezte volna, hogy arra már nem kerülhet sor, utolsó találkozásunk alkalmával a kiadandó dráma-kéziratok xeroxmásolatait átadta.

Távozása veszteség a magyar színház- és irodalomtörténetnek, fájdalmas mindannyiunknak, akik gyakran találkoztunk vele. Kívánjuk, hogy e megismételhetetlen mennyiségű munka után a legtisztább lelkiismerettel nyugodjon békében.

Kilián István

Vargha Kálmán

(1925–1988)

A huszadik századi magyar irodalom egyik jeles kutatóját vesztettük el Vargha Kálmán személyében. Igaz, nemcsak tudós kutatója és feltárója volt az irodalom életének és jelenségeinek, hanem „élte” is az irodalmat: ironikus arcéle épp úgy feltűnt egyik legkedvesebb költőjének, Berda Józsefnek társaságában, mint az Újhold körében, majd annál a kávéházi asztalnál, mely mellett egyebek között Kellér Andor, Lengyel Balázs, Mándy Iván, Nemes Nagy Ágnes, Ottlik Géza, Pilinszky János és Rónay György fordultak meg rendszeresen.

Egyetemi éveit befejezve Bóka László mellett dolgozott adjunktusként, komoly szerepet játszott az Irodalomtörténet szerkesztésében, egyre-másra jelentek meg feltáró tanulmányai a múlt és a jelen század prózáiról, akik közül Móricz Zsigmond állt legközelebb szívéhez. Róla jelent meg első nagyobb monográfiája *Móricz Zsigmond és az irodalom* címmel 1962-ben. Új munkahelyén, az MTA Irodalomtudományi Intézetben előbb a Huszadik századi Osztályon dolgozott, majd a Bibliográfiai Csoport vezetőjeként kivételes hozzáértéssel és alaposítással szerkesztette *A magyar irodalomtörténet bibliográfiája* című könyvsorozatot, s rendezte sajtó alá Móra Ferenc műveit.

Kiemelkedően alapos kutató volt, egyik utóvédje annak a filológus-tudós-típusnak, amely sajnos kiveszőben van. Anyagközpontúsága azonban sosem gátolta abban, hogy ne igyekezzék népszerűsíteni, az érdeklődők közkincsévé tenni az igazán jó irodalmat. Kezdeményezője, összeállítója és szerkesztője volt (Albert Zsuzsával és Rónay Györggyel) a Gondolat Könyvkiadó rendkívül népszerű *Miért szép?* műelemző sorozatának. Az 1966-ban megjelent első kötetben („Századunk magyar lírája verselemzésekben”) található remekbe szabott kis esszéi bizonyították, milyen otthonos a líra területén is. Ezt később jó néhány kiváló monográfiájában újból bizonyította. Ezek közül kiemelkedően

gazdag anyagot tartalmaz a Szépirodalmi Kiadó Arcok és vallomások sorozatában kiadott Berda-monográfiája, mely nemcsak adatainak bőségével, pontosságával ragadja meg az olvasót, hanem szellemes stílusával és beleélésével is.

Nehezen dönthető el, a filológus vagy a népszerűsítő alkotott-e nagyobbat a *Program és hivatás* című gyűjteményben (1978), amelyben Kókay Györggyel és Oltványi Ambrussal amolyan kis magyar folyóirat-történetet alkotott.

Úgy érezte, akkor nyílt meg igazán előtte az irodalmi kutatómunka lehetősége, amikor nyugálmányaiba vonult. Egyre-másra adta ki izgalmas tanulmányait, antológiáit, melyek irodalmunk egy-egy elfelejtett részére irányították a figyelmet. Tervei között szerepelt egy Mándy Ivánról szóló kismonográfia elkészítése is. Ezt sajnos már nem adatott meg elvégeznie.

Életművének, szerteágazó érdeklődésének, irodalomtörténetírói személyiségének jelképe *Álom, szecesszió, valóság* (1973) című tanulmánykötete. Századunk prózaírói törekvéseiről kialakult képét összegezte a könyv érdekes, gazdag anyagot mozgósító írásaiban, mintegy előjegyezve bennük a később megírandó nagyobb összefoglalásokat. Bár az irigy idő nem engedte ezeket megírnia, nekünk, utódainak kötelességünk egybegyűjtenünk még kiadatlan írásait, melyek egy elkötelezett írástudó életének hiteles dokumentumai, a magyar irodalomtudomány nem fakuló értékei.

Rónay László

Nacsády József

(1924–1987)

Nem volt még hatvanégy éves sem Nacsády József, amikor 1987 szeptemberében nagy részvétellel eltemették a szegedi temetőben. Noha Debrecenben született, és középiskoláit Veszprémben kezdte, mindenestől Szegedhez kötődött tanári, tudósi pályája. Itt végzett főiskolát majd bölcsészkart, az itteni egyetemre került gyakornokoskodni 1952-ben, s a József Attila T. E. oktatója maradt mindvégig. A mai város utcáit róttá, ám lehet, hogy a száz esztendővel korábbiiban még otthonosabban mozgott, hiszen annyi munkája tárgyát választotta innét. Az „árvizes idők” helyi lapjaiból előásta azokat az elfelejtett parasztnovellákat, amelyek Tömörkény meg Móra emberlátását, prózaépítését készítették elő (*A szegedi parasztnovella keletkezése* 1958.). A „nagy palóc” szegedi életrészlete – hosszabb megbeszélésekkel – mintegy másfél évtizedig foglalkoztatta: 1956-ban kismonográfiát tett közzé a témáról, 1966–1970 között öt teljes és egy fél kötetben bőséges jegyzetekkel publikálta az író akkori természetét a Mikszáth kritikai kiadás 55–60. kötetében. Nacsády arra is felfigyelt, hogy a Szegedre költözött elbeszélő meglepően sokat törődött színjátszással és drámával, *Mikszáth Kálmán és a magyar játékszín* című dolgozata (It 1969.) úttörés a magyar színikritika történetében paragon maradt mezején.

Abban, hogy a hatvanas évek első felében elpártolt a Mikszáth-filológiától, volt némi szerepe az én rábeszélésemnek: három regényt gondozott akkor a Jókai-sorozatban, és közülük *A régi jó táblabírák*, valamint a *Fekete gyémántok* nem kevés energiát, időt követelt tőle. Nálam szigorúbb „parancsnok”-ának bizonyult az éppen Szegeden professzorkodó Szauder József, aki rászorította „Nacsust” arra, hogy 1966-ban megvédje *A magyar irodalmi népiesség 1840 és 1870 között* című kandidátusi értekezését. E munkájából csupán részletek láttak napvilágot, pedig a népiesség egyes fajtáinak elméleti elhatárolásában nagyon igényes, amellett elsőként vállalkozott az irodalmi áramlat közép-kelet-európai rokonainak bemutatására.

Az említett Mikszáth-kötetek megjelenését követő periódusban fokozatosan megcsappant tanulmányainak – közleményeinek száma az irodalomtörténetész közlönyökben. Több száz kilométer távolságból nehéz kielégítő magyarázatot adni erre, de bizonyos, hogy kezdődő betegeskedése mellett elkedvetlenedésével is számolnunk kell. Taps és koszorú vajmi ritkán jut osztályrészül a szöveggondozás munkásainak, tőle még azt is megtagadta a sors, hogy legalább a szakfolyóiratok nyugtázzák érdemeit a Mikszáth-filológia kibontakoztatásában.

Kevésszer találkoztunk már akkor, amikor mindketten a hatvanadik életévhez közeledtünk. Tudtam, hogy ismét foglalkozik Arany Jánossal, belefogott a hallgató évtized titkainak megoldásába, ám pusztán tudományos kíváncsiságot láttam ebben, nem éreztem meg az erős személyes indítást.

Pedig bizonyára önnön rezignációja tette fogékonyá az ilyen Arany János-i rögtönzések iránt: „Az én időmnek egy szaka Van már csak: a fagyos tél, S ama földszarki éjszaka, Melynek több napja nem kél.” Az a „földszarki éjszaka” félelmetesen hatalmas, de Nacsády Jóska emléke bennünk él, a barátokban, tanítványokban, pályatársakban, s ez a közösségi emlékezés nem teszi le a fegyvert az elmúlás erői előtt.

Nagy Miklós

A Magyar Tudományos Akadémia Irodalomtudományi Intézete szakbibliográfiája. 1986.

I. Összefoglaló művek

A magyar irodalom története 1945–1975. 2/1–2. köt. A költészet. Szerk.: Béládi Miklós. Bp. 1986. Akad. K. 562. 563–1150 l.

II. Az Intézet kiadványsorozatai

Bibliotheca Hungarica Antiqua

Indította Varjas Béla, szerk.: Kőszeghy Péter

Huszár Gál: A keresztényi gyülekezetben való isteni dicséretnek és imádságok Komjáti 1574. Fakszimile szövegét közzéteszi Kőszeghy Péter. Kísérő tanulmányt írta H. Hubert Gabriella. 1–3. köt. Bp. 1986. Akad. K. 1052 l.

Kortársaink

Szerk.: Juhász Béla és Rónay László

Görömbei András: Sütő András. Bp. 1986. Akad. K. 313 l.

Kabdebó Lóránt: Lantos István. Bp. 1986. Akad. K. 283 l.

Pomogárs Béla: Jékely Zoltán. Bp. 1986. Akad. K. 265 l.

Wéber Antal: Kolozsvári Grandpierre Emil. Bp. 1986. Akad. K. 230 l.

III. Az Intézet irányítása alatt készülő kritikai kiadások

Régi Magyar Költők Tára. XVII. század

A sorozat 1–3. kötetét Klaniczay Tibor és Stoll Béla szerkesztette; a 4. kötettől szerkeszti Stoll Béla.

Az első kuruc mozgalom korának költészete (1672–1686). Kiad. Varga Imre. Bp. 1986. Akad. K. 937 l. (RMKT 11.)

Mikes Kelemen összes művei

Szerk.: Hopp Lajos

Mikes Kelemen: Catechismus formájára való közönséges oktatások. 1–2. köt. Kiad. Hopp Lajos. Bp. 1986. Akad. K. 1752 l.

Bessenyei György összes művei

Szerk.: Biró Ferenc, Kókay György, Tarnai Andor.

Bessenyei György: Próza munkák. 1802–1804. Kiad. Kókay György. Bp. 1986. Akad. K. 579 l.

IV. Intézeti sorozaton kívül megjelent művek

Többszerzős intézeti tanulmánykötetek.

Béládi Miklós–Pomogárs Béla–Rónay László: A nyugati magyar irodalom 1945 után. Bp. 1986. Gondolat K. 327 l.

Monográfiák és egyszerűs tanulmánykötetek

- Béládi Miklós: Értékváltozások. Bp. 1986. Szépirod. K. 490 l.
Bojtár Endre: „Az ember feljő...” A felvilágosodás és a romantika a közép- és kelet-európai irodalomban. Bp. 1986. Magvető K. 203 l. (Gyorsuló idő)
Tibor Klaniczay: Renasains, Manieryzm, Barok. Warszawa 1986. 381 l.
Péter László: A szeretett város. Írások Szegedről. Bp. 1986. Szépirod. K. 529 l.

Bibliográfiák

Hungarológiai alapkönyvtár. Könyvjegyzék. Összeállította: Stauder Mária, V. Windisch Éva, D. Máta Mária, Tódor Ildikó, B. Hajtó Zsófia, Kósa László, Bp. 1986. Nemzetközi Magyar Filológiai Társaság. 172 l.

Irodalomtörténeti összefoglalások

Szovremennüje literaturü evropeszkih szocialiszticeszkiz sztran 1945–1980. Moszkva 1986. 267 l. (Fonetikusan.)
Unkarin kirjallisuus. Toim. Tibor Klaniczay. Helsinki 1986. 483 l.

Tankönyvek

Ács Pál–Szekely Júlia: Irodalom. Kísérleti tankönyv a 8. osztály számára. MTA Nyelvtudományi Int. Bp. 1986.

Fordítás

Kondrotas, Sullius Tomas: A kígyó pillantása. Regény. Ford. Bojtár Endre. Bp. 1986. Európa K. 294 l.

Szövegkiadások és antológiák

T. Erdélyi Ilona

Erdélyi János válogatott művei. Bp. 1986. Szépirod. K. 996 l. (Magyar remekírók)

Fenyő István

A reformkor prózairodalma. Bp. 1986. Móra K. 355 l. (Diákkönyvtár)

Ferenczi László

Kazinczy Ferenc: A nagy titok. Bp. 1986. Móra K. 289 l. (A magyar irodalom gyöngyszemei)

Kálmán C. György

Újvári Erzsébet: Csikorognak a kövek. Bp. 1986. Szépirod. K. 121 l.

Kiss József

Petőfi dokumentumok. Bp. 1986. Corvina K. 30 l., 12 mell.

Köszeghy Péter, Szabó Géza

Gyermati Balassi Bálint énekei. Bp. 1986. Akad. K. 331 l.

Németh S. Katalin, Jankovics József

Novissima tuba, azaz ítéletre serkentő utolsó trombitaszó. Magyarra fordítottatott Darholcz Kristóf által. Kassán 1639. esztendőben. Kiad. Németh S. Katalin, utószót írta Jankovics József. Bp. 1986. Európa K. 151 l.

Rónay László

Rónay György: A vándor érkezése. Virág a fészület tövében. Bp. 1986. Szt. István Társulat 385 l.

Vujcsics D. Sutoján

Székács József: Szerb népdalok és hőregék. Újvidék 1986. Forum K. 334 l.

A magyar vers. Szerk.: Béládi Miklós, Jankovics József, Nyerges Judit. Bp. 1985 (1986). 501 l. (A Nemzetközi Magyar Filológiai Társaság I. kongresszusán elhangzott előadások.)
Hungaro-Polonica. Tanulmányok a magyar-lengyel történelmi és irodalmi kapcsolatok köréből. Szerk. Kiss Gy. Csaba és Kovács István. Bp. 1986. MTA Irodalomtudományi Int. 245 l.
Pomogáts Béla: Otthon a világban. Írások Takáts Gyuláról. Kaposvár 1986. 64 l. (Somogy Megyei Levéltár.)
Szabolcsi Miklós-Kovács József: Change in language and literature. Bp. 1986. Akad. K. 499 l.
Köszeghy Péter-Horváth Iván: A reneszánsz és a barokk kora. (1550-1750) Bp. 1986. PIM K. a Soros Alapítvány támogatásával. 83 l. (Megjelent a Petőfi Irodalmi Múzeumban rendezett kiállítás katalógusaként).

Összeállította: B. Hajtó Zsófia

Intézeti hírek

(1986. január 1-1987. december 31.)

1986

A Bochum-ban megrendezett „Literaturtheorien in den slavischen Ländern und Geschichte der Literaturtheorie” című konferencián Bojtár Endre előadást tartott „Die literarische Richtung oder die Wertproblematik der Literaturgeschichte” címmel (1986 április).

*

A Bayreuth-i Egyetem Összehasonlító Irodalomtudományi Tanszékén Bodnár György előadást tartott „Long Poem. Theoretical and Historical Approach” címmel (1986 május).

*

A Bécsben megrendezett második nemzetközi Hungarológiai Kongresszuson intézetünk munkatársai az alábbi előadásokkal szerepeltek: Biró Ferenc: A nemzet-, nyelv- és irodalomfogalom alakulása a 18. század végén.

Bodnár György: A „mese” halála avagy lélek-vándorlása a századforduló elbeszélésében.

Bojtár Endre: A nemzeti kérdés és a filológia Közép- és Kelet-Európában.

Erdődy Edit: A magyar dráma a századfordulón.

Horváth Károly: A szimbolikus-filozófikus költemény a kelet-európai irodalmakban (Mickiewicz, Krasinski, Lermontov, Madách, Eminescu, Vrchlicki).

József Farkas: Die nationale Frage in der ungarischen Literatur zur Zeit der Auflösung der Monarchie.

Kálmán C. György: A magyar avantgarde költészet kezdeteiről.

Kiss Gy. Csaba: Kontext der ungarländischen

Literaturen am Anfang des 20. Jahrhunderts. Kókay György: Die Bedeutung der Wiener Publizistik für die aufgeklärte ungarische Kultur am Ende des 18. Jahrhunderts.

Köszeghy Péter: A „népiesség” fogalma az irodalomtudományban.

Melczer Tibor: Babits Mihály felfogása a magyar nemzeti kérdéstről és az Osztrák-Magyar Monarchiáról 1919-ig.

Németiné Sargina Ludmilla: A bécsi szecesszió és századeleji irodalmi-művészeti irányzataink magyar, cseh, lengyel és orosz variánsai.

Onodi László: Einige Aspekte der ungarischen und österreichischen Literatur um die Jahrhundertwende (19-20. Jahrhundert).

Szabó Zoltán: Nemzeti nyelv, nemzeti irodalom (Vörösmarty, Czuczor, Verseghy stb. nyelvtanai).

Szörényi László: Bécs szerepe Krúdy életművében.

Tverdota György: Németh Andor Bécsben.

*

Szörényi László előadást tartott a hollandiai Mikes Kelemen Körben „Filológia és kritika” címmel. (Groningen) (1986 szeptember).

*

részéről a következő előadások hangzottak el:

Bodnár György: Literature and Film

Bonyhai Gábor: Bild und Sprache

Kulcsár Szabó Ernő: Lyrik als ästhetische Wirkungsform in der visuellen Poesie

Szegedy-Maszák Mihály: Verbal and Pictorial Quotation (1986 október)

*

Klanciczay Tibor előadást tartott Bloomingtonban „The Concept of Hungaria and Pannonia in the Age of the Renaissance” címmel (1986 október)

A Berlinben tartott IV. Werner Krauss konferencián Bodnár György „Das Schicksal der ungarischen literarischen Revolution in den Jahren des 1. Weltkrieges”, József Farkas pedig „Antikriegsbestrebungen in der ungarischen Literatur 1914–1918” címmel tartott előadást. (1986 november)

A párizsi Centre de Poétique Comparée-ben Horváth Iván két előadást tartott „Le répertoire de la poésie hongroise ancienne”, illetve „La syllabe” címmel (1986 november)

Az újvidéki Magyar Nyelv, Irodalom és Hungarológiai Kutatások Intézete és az MTA Irodalomtudományi Intézete közötti megállapodás értelmében minden évben hagyományosan sorra kerülő közös konferenciát 1986-ban Újvidéken tartották. A téma Kosztolányi Dezső *Esti Kornélja* és Krúdy Gyula *Szindbádjá* volt. Intézetünk munkatársai az alábbi előadásokat tartották:

Bodnár György: A „mese”, a novellaciklus és a Szindbád

Angyalosi Gergely: A pastiche mint interpretáció. Márai Sándor: Szindbád hazamegy

Dérczy Péter: Szindbád és Esti Kornél. Műfaj, szerkezet és világkép

Pomogáts Béla: Két Szindbád-elbeszélés szerkezetelemei (Szökés az életből, Szökés a halálból) (1986 december)

Vásárhelyi Miklós az IREX Budapest–New York konferenciájának előkészítő tanácskozásán New York előadást tartott „Budapest in the Press of Pest” címmel. (1986 december)

Klanciczay Tibor előadást tartott a Finn Irodalmi Társaságban (Helsinki) és a Turku Egyetem Finnugor Intézetében „A History of Hungarian Literature for non-Hungarians” címmel (1986 december)

József Farkas előadást tartott Pozsonyban a Szlovák Irodalomtörténeti Társaságban „Proletár-

forradalom, avantgarde és tömegkultúra” címmel (1986 december)

Kathryn Milun (Minnesotai Egyetem) előadást tartott intézetünkben „Translating Argirus” címmel (1986 február)

Siegfried J. Schmidt professzor (Siegen) az empirikus irodalomtudományról folytatott megbeszélést az intézet Irodalomelméleti Osztályán (1986 április)

Roland Mortier, brüsszeli professzor (Université Libre de Bruxelles) *La mort et l'angélisme dans le roman français du XVIIIe siècle* címmel tartott előadást az Intézet XVIII. századi irodalom osztálya, valamint a Magyar XVIII. század kutató Társaság rendezésében (1986 április)

J. V. Pina Martins professzor (Lisszabon) előadást tartott intézetünk Reneszánsz-kutató Csoportjában „L'humanisme portugais et la Renaissance européenne” címmel (1986 május)

Kim Veltman, a torontoi egyetem professzora előadást tartott intézetünk Reneszánsz-kutató Csoportjában „Perspective and literature: considerations on the classification of art” címmel (1986 június)

Venezia, Italia e Ungheria tra decadentismo e avanguardia címmel konferenciát rendeztünk a velencei Fondazione Giorgio Cini-vel és az ELTE-vel együttműködve (1986 június)

Pável Ágoston (1886–1946) születésének 100. évfordulója alkalmából „Pável Ágoston életművéről és a szlovén–magyar irodalmi kapcsolatokról” címmel tudományos tanácskozást tartottunk Szombathelyen, a Szlovén Tudományos és Művészeti Akadémia Irodalomtudományi Intézetével, a Szlovén Írók Társaságával, az újvidéki Magyar Nyelv, Irodalom és Hungarológiai Kutatások Intézetével, valamint a Vas megyei Tanáccsal és a Magyar Írók Szövetségével közös rendezésben (1986 október)

Erika Fischer-Lichte professzor, a Bayreuthi Egyetem Általános és Összehasonlító Tanszéké-

nek vezetője előadást tartott intézetünkben. Előadásának címe: Die semiotische Differenz.

Das neue Wörterkonzeption in der Theater-Avantgarde (1986 december)

1987

Március 12–14. között Szörényi László „Italien and Hungarian Humanism” címmel előadást tartott az Arizonában megrendezett Renszansz-kollokviumon.

*

Szili József április 6–13. között részt vett a londoni egyetem által szervezett Caudwell-konferencián, ahol „Marxism and Literature” címmel előadást tartott.

*

Az NDK TA Központi Irodalomtörténeti Intézete „Irodalom és esztétikai gondolkodás a Szovjetunióban és Európában 1917 októbere után” címmel nemzetközi konferenciát rendezett Berlinben, április 7–9. között. A meghívott előadók között volt Illés László, József Farkas és Nyirő Lajos.

*

Az amszterdami egyetem Finnugor Szakcsoportja által rendezett szimpóziumon Pomogáts Béla tartott előadást „A magyar irodalom nyugati műhelyei” címmel 1987 május 28-án.

*

A Vajdasági Művelődési Önigazgatási Érdekközösség elismerő oklevéllel és jutalommal díjazta Vujicsics Sztóján tanulmányát, melyet Székács József Szerb népdalok és hősrégék című kötetének hasonmás kiadása elé írt.

*

1987. június 3–4. között az Irodalomtudományi Intézet szervezésében „Vuk Stefanovic Karadžić életműve és magyarországi recepciója” címmel tudományos tanácskozást tartottak az MTA Székházában, amelyen előadást tartott Vujicsics Sztóján is „Vuk i Budim-Pešta” címmel.

*

Veszprémben tartotta soronkövetkező ülését az Osztrák–Magyar Irodalomtudományi Vegyesbizottság. A június 11–12. között megrendezett tanácskozás témája a húszas évek irodalma volt. Illés László „Georg Lukács in Wien. Die Auseinandersetzung mit dem Erbe der 20-er Jahre” címmel tartott előadást.

*

Június 22-én kezdődött Veszprémben az a tudományos ülés, amelyet „Az irodalomközi

kapcsolatok kutatása és a kutatás elméleti-módszertani kérdései” címmel rendezett az MTA Irodalomtudományi Intézete, a Cseh Akadémia Irodalomtudományi Intézete és a Szlovák Akadémia Irodalomtudományi Intézete. Az ülésen előadást tartott Berkes Tamás, Bojtár Endre, H. Lukács Borbála, Fried István, Kiss Gy. Csaba és Klaniczay Tibor.

*

Az ACLS szervezésében június 20–23. között komparatistikai konferenciát rendeztek a Stranfordi Egyetemen (USA). Az amerikai–magyar közös ülészen részt vett és előadást tartott Szili József, Bodnár György, Dávidházi Péter és Szegedy-Maszák Mihály.

*

Augusztus első felében Dávidházi Péter részt vett a Leuveni Katolikus Egyetem és az Amerikai Soros-Bizottság közös szervezésében rendezett nyári egyetem kurzusán, ahol vendégtanárként „The cultural significance of Literary Cults” címmel előadást tartott. Ugyanakkor „The Problem of Autotelic Criticism: From T. S. Eliot to Deconstruction” címmel egy másik előadást is tartott az ugyancsak Leuvenben megtartott „Literature and Politics” elnevezésű konferencián.

*

Augusztus 30-a és szeptember 4-e között Wolfenbüttelben (NSZK) került megrendezésre az a vizuális irodalommal foglalkozó konferencia, amelyen Kilián István „Figurengedichte in Ungarn vom 15–19. Jahrhundert” címmel tartott előadást.

*

Biró Ferenc, Hopp Lajos és Kovács Ilona szeptember 23-tól részt vett és előadást tartott a CNRS által rendezett textológiai kollokviumon Párizsban.

*

Szegeden rendezték meg „A Monarchia képe a két háború közötti irodalmak tükrében” elnevezésű konferenciát november 13–14-én. A konferencián előadást tartott Vajda György Mihály, Bojtár Endre, Kiss Gy. Csaba és Pomogáts Béla.

*

November 16–22. között az NDK TA tudományos ülészakot rendezett Berlin alapításának 750. évfordulója alkalmából. Az ülészakra intézetünkben József Farkast és Illés Lászlót hívták meg.

*

Szörényi László előadást tartott november 23-án Hamburgban, a Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülése könyvkiállításán.

*

Az Irodalomtudományi Intézet és az Újvidéki Magyar Nyelv-, Irodalom- és Hungarológiai Kutatások Intézete szervezésében tudományos tanácskozás zajlott Budapesten Csáth Géza születése 100. évfordulója tiszteletére, melyen előadást tartott Dérczy Péter, Angyalosi Gergely, Bodnár György, Pomogáts Béla és B. Juhász Erzsébet.

*

Május 27-én intézetünkben „Cornelius van Arckel und sein Coripp” címmel előadást tartott Dr. H. Hoffmann, groningeni professzor.

*

Nicolas Florescu, a bukaresti Călinescu Intézet

munkatársa július 6-án Mircea Eliadéről tartott előadást.

*

Szeptember 23-án Hans Ulrich Gumbrecht (NSZK) tartott előadást intézetünkben a filológiai stúdiumok átalakulási folyamatáról az NSZK-ban.

*

Berndt Ostendorf (München, Amerika Intézet) szeptember 28-án tartott előadást „Advertising the American Dream: Literature and Advertising in American Literature” címmel.

*

Robert Sauzet, a Tours-i Egyetem professzora „La sorcellerie en France aux XVIe et XVIIe siècles” címmel tartott előadást október 8-án.

*

Október 14-én „Weltliterarische Kanonbildung heute” címmel hallhattunk előadást a Bayreuth-i Egyetem rektorhelyettesétől, János Riesztől.

*

Október 21-én Alberto Asor Rosa (Róma) „I problemi del barocco letterario alla luce delle nuove ricerche” címmel tartott előadást.

A kiadásért felelős Hazai György, az Akadémiai Kiadó és Nyomda Vállalat főigazgatója

Budapest, 1989., Nyomdai táskaszám: 89.104/2

Felelős szerkesztő: Komlowszki Tibor

Műszaki szerkesztő: Sándor Iván

Megjelent 22,05 A/5 ív terjedelemben

ISSN 0021-1486

A nyomdai munkálatokat a VASKUT-MŰFIL–Grafityp végezte

Felelős vezető: Hóbe László

A TARTALOMJEGYZÉK FOLYTATÁSA

Ungnád Dávid konstantinápolyi utazásai 1572–1578. — Bocatius János: Öt év börtönben (1606–1610). — A Derschwam-könyvtár. — Börzsönyi József: A Tiszáninneri Református Egyházkerület Nagykönyvtárának (Sárospatak) kéziratkatalógusa. — Pásztor Emil: Toldi-szótár. — Hunfalvy Pál: Napló 1848–1849. — Béládi Miklós: Illyés Gyula. — A pannonhalmi Szent Benedek-rend névtára 1802–1986. (Monok István, Komlovszki Tibor, Orlovszky Géza, Szabó András, Nagy Miklós, Seres V. József, Csűrös Miklós, Mészáros István)

751

Krónika

Sötér István	(1913–1988) (<i>Hajdú Péter, Bodnár György</i>)	760
Barta János	(1901–1988) (<i>Németh G. Béla</i>)	762
Szabó T. Attila	(1906–1987) (<i>Pomogáts Béla</i>)	764
Staud Géza	(1906–1988) (<i>Kilián István</i>)	764
Vargha Kálmán	(1925–1988) (<i>Rónay László</i>)	765
Nacsády József	(1924–1987) (<i>Nagy Miklós</i>)	766
A Magyar Tudományos Akadémia Irodalomtudományi Intézete szakbiográfiája. 1986. (Összeállította: B. Hajtő Zsófia)		767
Intézeti hírek (1986. január 1–1987. december 31.)		769

Terjeszti a Magyar Posta

Előfizethető bármely hírlapkézbesítő postahivatalnál, a Posta hírlapüzleteiben és a Hírlapelőfizetési és Lapellátási Irodánál (HELIR) 1900, Budapest XIII., Lehel u. 10/a., közvetlenül vagy postautalványon, valamint átutalással a HELIR 215-96 162 pénzforgalmi jelzőszámra. Előfizethető és példányonként megvásárolható az *Akadémiai Kiadónál* (1363 Budapest, Alkotmány utca 21., tel.: 111-010) és az *Akadémiai Kiadó Stúdium* (1368 Budapest, Váci utca 22., tel.: 185-881) és *Magiszter* (1052 Budapest, Városház utca 1., tel.: 382-440) könyvesboltjaiban.

Előfizetési díj egy évre: 150 Ft

Egy szám ára: 25 Ft

Külföldön terjeszti a KULTÚRA Külkereskedelmi Vállalat,

H-1389 Budapest, Pf. 149.

SOMMAIRE

<i>Kulcsár, P.</i> : Le cycle d'origine des hongrois avant le notaire Anonyme	523
<i>Vadász, G.</i> : L'influence des <i>Fasti</i> d'Ovide à la poésie de Janus Pannonius	546
<i>Kovács I., G.</i> : Calendrier et embourgeoisement	558
<i>Valachi, A.</i> : Reconstruction d'un rapport psychoanalytique entre médecin et son malade (le docteur Samu Rapaport et Attila József)	581

Bulletin

<i>Hübert, I.</i> : Kristóf Sóvári Soós	617
<i>Martinkó, A.</i> : Ouel moulin y-a-t-il à l'enfer?	627
<i>Horváth, K.</i> : Sur les éditions récentes de la <i>Tragédie de l'homme</i>	635

Discussion

<i>Horváth, I.</i> : Le détournement d'un débat	642
---	-----

Atelier

Barta, J. : „Csak hangköre más” (Ce n'est qu'un autre ton) – Monographie de Dezső Keresztury sur la poésie de János Arany des années après 1856	666
<i>Mészáros, I.</i> : Enseignement de la littérature hongroise dans les écoles secondaires hongroises de l'époque des réformes	674
<i>Odorics, F.</i> : Le roman <i>Gyász</i> (Deuil), et son code de lecture	708
<i>B. Nádor, O.</i> : Idées et conceptions dans la revue <i>Termés</i> (Récolte) de Kolozsvár	721

Revue

Pázmány Péter emlékezete (Mémoire de Péter Pázmány) (<i>Holl, B.</i>)	732
II. Rákóczi Ferenc politikai és erkölcsi végrendelete (Testament politique et moral de François II Rákóczi) (<i>Héjjas, E.</i>)	739
H. Balázs, Éva: Bécs és Pest-Buda a régi századvégen (Vienne et Pest-Buda à la fin du XVIII ^e siècle) (<i>Fried, I.</i>)	740
Szerb népdalok és hősrégék (Chants folkloriques et légendes héroïques serbes) (<i>Lőkös, I.</i>)	743
Csapodi, Csaba-Tóth, András-Vértesy, Miklós: Magyar könyvtártörténet. (Histoire de bibliothèque hongroise) (<i>Németh S., K.</i>)	746
Cs. Varga, István: Tanújelek (Írások Németh Lászlóról) (Témoignages – Études sur László Németh) (<i>Pomogáts, B.</i>)	747
Domokos, Mátyás: Átkelés, áttűnés (Passage, transitions) (<i>Rónay, L.</i>)	749

Chronique

